

วัดป่าไทรย้อย*

Wat Pah Saiyoi

วิชาญ สุพิภักดิ์**

บทคัดย่อ

วัดป่าไทรย้อย เป็นวัดที่เป็นสำนักสงฆ์ไทรย้อยมาก่อน เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่เป็นป่าไทรมาก่อน จึงได้นำชื่อไทรย้อย มาเป็นชื่อของสำนักสงฆ์ ก่อนหน้าที่จะมาเป็นสำนักสงฆ์นั้น มีเพียงที่พำนักของพระเพียงหลังเดียว (เจ้าอาวาสคนปัจจุบัน) หลังจากนั้นได้มีคณิศรธาและเข้ามาทำนุบำรุง จนเกิดเป็นสำนักสงฆ์ไทรย้อยขึ้น

สำนักสงฆ์ไทรย้อย มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่เป็นป่าไทรเก่า รวมทั้งชุมชนรอบๆพื้นที่ ซึ่งสำนักสงฆ์นอกจากจะเป็นที่ทำบุญทางวันสำคัญทางศาสนาแล้ว ยังเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมธรรมะ และวิปัสสนาให้กับพุทธศาสนิกชน เด็กนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ จนภายหลัง มีการสร้างอาคารต่างๆเพื่อรองรับกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนามากมาย แต่ยังขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนอาคารในส่วนของพุทธาวาส รวมถึงสังฆาวาส เพื่อการขออนุญาตเป็นวัด

จุดประสงค์ในการศึกษา และออกแบบวิทยานิพนธ์นั้น ต้องการเน้นการออกแบบโครงการจริง เพื่อที่จะสามารถนำความรู้และการสร้างสรรค์ด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมไทยนำมาประยุกต์ใช้กับโครงการจริง โดยมีแนวคิดในการออกแบบคือ การปรับปรุงของเดิมให้สอดคล้องกับการออกแบบใหม่ โดยมีความสัมพันธ์กันในการใช้ประโยชน์จากอาคารและการใช้พื้นที่ว่าง โดยการออกแบบอาคารใหม่ในแต่ละส่วน คำนึงถึงรูปแบบและการใช้งานให้เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่นั้น ๆ

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งกับเจ้าของโครงการและตัวผู้ออกแบบที่จะได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ จึงได้เลือกสำนักสงฆ์ไทรย้อย ในการนำเสนอโครงการออกแบบวิทยานิพนธ์

Abstract

Wat Pah Sai Yoi was originally Sai Yoi Buddhist monastery. It is situated in a community area that was a banyan (Sai) forest. Consequently, the naming of the monastery retains the area's characteristic. The beginning of the monastery was only a monk's cell (the founder is the present abbot). By the support from believers and patrons, the place was later developed to be Sai Yoi monastery.

* วัดอุปสงค์ของการเขียนบทความ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์

** กำลังศึกษาและจะสำเร็จการศึกษา ในปี พ.ศ.2555 ระดับการศึกษา ปริญญาโท สาขาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัย

ศิลปากร เบอร์โทรศัพท์มือถือ 0869064002 E-mail address : aetect@gmail.com อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.อุทัย ใจจงรัก

Sai Yoi monastery is associated with former banyan forest and the neighbouring community. Further than being a place for religious activity, it is also a place to educate Dhamma and Vipassana meditation for Buddhists, young people, students, and civil officials. More buildings were built afterward to accommodate more of religious activities but the planning is still disorganized. In addition, more Budhavas (buildings for religious service) and monk's living quarter are required in order to upgrade the monastery to be a registered temple.

This thesis focuses on a real project implementation. The purpose of this study is to apply Thai architectural theory and knowledge into a real project. The design holds a concept of harmonizing new buildings to the existing ones by creating a relationship between space and function. The design of each new building considers its pattern of use and the suitability to the located area.

Sai Yoi monastery is selected to be the topic of this study in order to bring the most advantages to both the project owner and the designer.

บทนำ

สถานการณ์ในปัจจุบันมีปัญหาในหลายๆด้าน โดยเฉพาะเรื่องของเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อสถาปัตยกรรม เนื่องจากมีผลกระทบในหลายๆด้าน ทำให้นักออกแบบต้องกลับมาพิจารณาถึงกระบวนการต่างๆในการออกแบบใหม่ ตั้งแต่กระบวนการคิด กระบวนการออกแบบ กระบวนการก่อสร้าง ที่จะให้สถาปัตยกรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้งานและไม่สร้างให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่สำคัญในการออกแบบในปัจจุบันจึงควรเป็นไปในแนวทางของการแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้งาน และสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมที่มีการออกแบบใหม่ได้อย่างลงตัว เข้ากันได้ดี มากกว่าการออกแบบที่มุ่งเน้นที่จะรื้อถอนเพื่อก่อสร้างใหม่โดยไม่พิจารณาถึงอาคารนั้นๆว่าสามารถที่จะปรับปรุงอย่างไรเพื่อจะเกิดประโยชน์ ส่วนการออกแบบใหม่นั้นสิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือประวัติศาสตร์และเรื่องราวของพื้นที่ที่ออกแบบ

สถาปัตยกรรมไทยก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารประเภท “วัด” ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับระบบระเบียบในการควบคุมที่ชัดเจนและเคร่งครัด ทำให้การก่อสร้างที่เกิดขึ้นภายในวัดหลายๆแห่งที่มีการดำเนินการโดยผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสถาปัตยกรรม การวางผัง เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ของวัดทำให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง เช่น

1. ปัญหาเรื่องขาดการวางผังที่ดี ทำให้ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเกิดประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ และอาคารไม่ได้ตอบสนองการใช้งานอย่างสูงสุด
2. รูปแบบสถาปัตยกรรมที่ขาดการออกแบบที่ดี ก่อให้เกิดรูปแบบที่ผิดแผกออกไป ขาดความสวยงาม น่าเลื่อมใส
3. การใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ผิดประเภท และมุ่งไปในแนวทางเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ

4. การบริหาร การจัดการพื้นที่ ขาดประสิทธิภาพ เมื่อมีการก่อสร้างอาคารต่างๆขึ้นมาในภายหลัง เนื่องจากไม่มีการวางแผนกำหนดการใช้พื้นที่ในอนาคตเอาไว้ เป็นต้น

สิ่งต่างๆเหล่านี้ มีย่อมจะมีผลที่ทำให้ขาดบรรยากาศของความเป็นวัดที่สงบ น่าศรัทธาอันหมดไป

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและมีความสำคัญในอดีต เคยมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ทั้งในด้านการเมืองปกครอง เศรษฐกิจ การค้าขายกับต่างชาติ ตลอดจนพระพุทธศาสนาที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ในยามที่อยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองปราศจากการศึกสงคราม ทั้งพระมหากษัตริย์ และประชาชนซึ่งมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงสนใจที่จะทำนุบำรุงพระศาสนา เกิดการสร้างวัดต่างๆมากมายทั้งที่เป็นวัดที่เป็นวัดหลวงและวัดราษฎร์ ซึ่งอยุธยามีการปกครองที่ยาวนานจึงเกิดวัดที่สำคัญในแต่ละสมัยต่อมาอีกมากมาย ปัจจุบันพื้นที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีวัดเก่าอยู่มากมาย ทั้งที่ยังเป็นวัดที่ยังมีการใช้งานทุกวันและวัดที่ถูกทิ้งร้างหรือถูกทำลายจากข้าศึกสงครามในครั้งเสียกรุงครั้งที่สอง ซึ่งแต่ละวัดก็มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม คติความเชื่อไปตามแต่ละยุคสมัย ตามความเชื่อของพระมหากษัตริย์ที่ปกครองว่ามีแนวความเชื่อไปในทางใด

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะพบว่ามียอดอยู่มากมายทั้งในเขตกรุงเก่าซึ่งส่วนมากจะเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง ตลอดจนที่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ คหบดี ส่วนวัดที่อยู่นอกเขตและกระจายตัวอยู่ในแต่ละอำเภอของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็มีวัดเก่าอยู่มาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวัดที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน

อำเภอบางปะหันเป็นอีกหนึ่งอำเภอที่มีวัดกระจายไปตามแต่ละตำบลอยู่มากมายหลายวัด ได้แก่

1. วัดอินทโยธา อยู่ในตำบลบ้านสี
2. วัดม่วง วัดดาวคะนอง วัดโพธิ์หอม อยู่ในตำบลโพธิ์สามต้น
3. วัดวรนายกรังสรรค์(วัดเขาดิน) อยู่ในตำบลบางปะหัน
4. วัดนาโคก อยู่ในตำบลพุทไธสง
5. วัดทอง อยู่ในตำบลขวัญเมือง
6. วัดไก่อ อยู่ในตำบลหันสัง

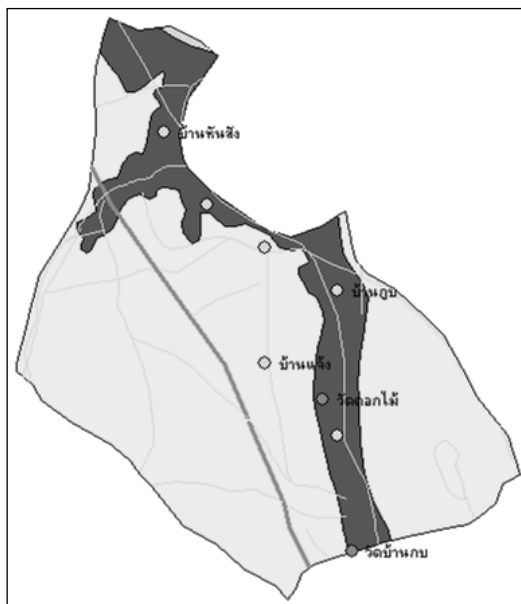
วัดที่มีอายุยาวนานและมีการใช้งานอยู่จนปัจจุบันนี้ หลายวัดมีการก่อสร้างเพิ่มเติมสิ่งก่อสร้าง หรืออาคารต่างๆที่ต้องการรองรับการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งมีปัญหาที่ตามมาคือ ทางวัดเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการรื้อถอน ปรับปรุง ก่อสร้างโดยส่วนมากมักจะไม่มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถดูแลในเรื่องของการวางแผน การปรับปรุงรูปแบบให้มีความสอดคล้องกับอาคารที่มีอยู่เดิม

สำนักสงฆ์ไทรย้อย เป็นกรณีศึกษาที่ดีแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีการใช้พื้นที่ที่ขาดการวางแผนที่ดี เกิดความไม่เป็นระเบียบของอาคารที่มีอยู่เดิม และมีโครงการที่จะก่อสร้างอาคารใหม่ๆในพื้นที่ยังมีการใช้งานของอาคารที่มีอยู่เดิมและอาคารที่จะก่อสร้างใหม่

ประวัติความเป็นมาของวัดไทรย้อย

วัดไทรย้อย เป็นวัดแบบธรรมยุต ปัจจุบันยังเป็นเพียงสำนักสงฆ์ไทรย้อย ตั้งอยู่ ตำบลหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากตัวเมืองไปประมาณ 25 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32

ตำบลหันลั้งเป็นตำบลเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เคยเป็นเส้นทางผ่านของกองทัพอยุธยา จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน "บ้านแจ้ง" เนื่องจากเป็นจุดที่กองทัพทหารเดินทางผ่านมารุ่งแจ้งที่จุดนี้(ม.1-3) ส่วน หมู่.4 ชื่อบ้านกบ เพราะเดิมสมัยพระเจ้าอยู่ทอญจุดนี้เคยเป็นท่าช้างโรงพักของกองทัพ ส่วนชื่อหันลั้ง (ม.5-7) ซึ่งเป็นทั้งชื่อหมู่บ้าน และตำบลเพี้ยนมาจากเหตุการณ์สมัยพระเจ้าอยู่ทอญเสด็จมาประทับบริเวณตำบลนี้แล้วรับสั่งกับทหารถึงข้อความต่าง ๆ โดยหันมารับสั่งบ่อยครั้ง คำที่สั่งจึงเพี้ยนมาเรื่อย ๆ กลายเป็น หันลั้ง จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 แผนที่ตำบลหันลั้ง

ที่มา : จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, แผนที่ตำบลหันลั้ง [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 24 มิถุนายน 2550, ข
เข้าถึงได้จาก <http://ayutthaya.doae.go.th/bangpahan/banghan16.htm>

เดิมพื้นที่แถบนี้อุดมไปด้วยป่าไทร และมีทางน้ำไหลผ่าน ราวๆปี พ.ศ.2530 ได้มีพระภิกษุธุดงค์มาปักกลดอยู่ ณ ป่าไทรย่อย ภายหลังชาวบ้านในพื้นที่ได้ร่วมกันสร้างกุฏิสงฆ์ให้เป็นที่พักอาศัย ต่อมาได้มีพระภิกษุเพิ่มขึ้นและขออนุญาตเปิดเป็นสำนักสงฆ์ ในปี พ.ศ.2534 ชื่อ สำนักสงฆ์ไทรย่อย

สำนักสงฆ์ไทรย่อนั้นเป็นสถานที่สำหรับพุทธศาสนิกชนที่จะมาปฏิบัติธรรมและนั่งวิปัสสนา ปัจจุบันมีผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสจำนวนมากบริจาคปัจจัยเพื่อใช้ในการพัฒนาและสร้างสิ่งปลูกสร้างให้กับทางวัดต่าง ๆ ซึ่งทางเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดได้มีการก่อสร้างอาคารต่างๆไปแล้วบางส่วน แต่ปัจจุบันยังขาดอาคารสำหรับในส่วนพุทธาวาส

นอกจากในส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงแล้ว การออกแบบส่วนพุทธาวาสในพื้นที่ที่จะมีการออกแบบวางผังและก่อสร้างใหม่ สิ่งสำคัญคือ นอกจากจะต้องมีความสอดคล้องกับอาคารต่างๆที่มีอยู่เดิมแล้วยังต้องคำนึงถึงเพราะตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน การออกแบบจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องราวของประวัติศาสตร์ ระเบียบวิธีการวางผัง ความคิดความเชื่อมากมายในด้านศาสนา รูปทรง สัดส่วนของอาคาร ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรม แต่การเปลี่ยนแปลงของเวลาสถาปัตยกรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงความเป็น

ปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นนอกจากการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่ดีในปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกัน เพราะจะส่งผลต่อเรื่องราวของวัสดุ เทคนิคการก่อสร้าง ระบบโครงสร้าง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องผสมผสานกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อจะเกิดงานสถาปัตยกรรมที่ดีและเหมาะสมกับพื้นที่ การใช้งาน และสถานะในปัจจุบัน

การเลือกสำนักสงฆ์ไทรย้อยเป็นกรณีศึกษานี้ย่อมจะเป็นประโยชน์สูงสุดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

1. มีพื้นที่ที่เป็นประเด็นที่ชัดเจนในเรื่องการขาดการวางผังที่ดีและมีพื้นที่ที่จะก่อสร้างใหม่
2. สามารถนำความรู้ด้านการออกแบบมาใช้ในการปรับปรุง อาคารเดิมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ
3. การศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบของอาคารใหม่ ซึ่งต้องมีการศึกษาในหลายๆด้าน
4. การศึกษาตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง เนื่องจากเป็นโครงการจริง การนำความรู้ความสามารถในการออกแบบมาใช้ย่อมเกิดประโยชน์สูงสุดและได้เห็นถึงระบบการคิดที่ไม่ได้เป็นแบบอุดมคติเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายทางอากาศสำนักสงฆ์ไทรย้อย

ที่มา : PointAsia, ภาพถ่ายทางอากาศ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กันยายน 2554, เข้าถึงได้จาก <http://pointasia.com>

ทางสำนักสงฆ์ไทรย้อยมีความต้องการที่จะสร้างอาคารในส่วนพุทธาวาส อาคารที่สำคัญในช่วงแรกของโครงการ ก็คือ อุโบสถ วิหาร สำหรับพิธีสังฆกรรม เพื่อจะขออนุญาตขึ้นทะเบียนเป็นวัด สำหรับอาคารอื่นๆ เช่น กุฏิ เมาส์ ศาลาสวดพระอภิธรรม อาคารเอนกประสงค์ ฯลฯ นั้นจะมีการก่อสร้างในภายหลังแต่ให้มีการวางผังกำหนดตำแหน่ง ไว้ในระยะที่มีการออกแบบส่วนพุทธาวาส

ปัจจุบันได้ทำสำรวจจริงวัดเพื่อทำผังแม่บทของวัดทั้งหมด รวมทั้งต้นไทรใหญ่ที่อยู่ในวัดและเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่แห่งนี้ ส่วนอาคารที่ได้มีการก่อสร้างไปแล้ว จะต้องปรับปรุงให้เข้ากับการออกแบบในส่วนของพุทธาวาสและผังบริเวณของโครงการเพื่อมีความสอดคล้องกัน ได้แก่ ศาลาการเปรียญ อาคารเอนกประสงค์

ชุมประตู่ทางเข้าวัด กลุ่มอาคารกุฏิสงฆ์ อาคารสำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรม แต่เนื่องจากอาคารที่ก่อสร้างนั้นก่อสร้างที่ยังไม่แล้วเสร็จและทิ้งไว้นาน ยังขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนไม่ได้วางผังหรือออกแบบอย่างเหมาะสมทำให้เกิดความไม่เรียบร้อย ทั้งในเรื่องของมุมมอง ทัศนียภาพ ดังนั้นนอกจากการออกแบบอาคารในส่วนพุทธาวาสแล้ว ยังต้องออกแบบในเรื่องผังรวมของวัด ตลอดจนภูมิทัศน์ รวมทั้งปรับปรุงอาคารที่มีอยู่เดิมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสอดคล้องกัน

เป้าหมายโครงการ

1. เพื่อให้วัดไทรย้อยเป็นวัดที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบร่วมสมัย เป็นที่ยึดเหนี่ยวสำหรับพุทธศาสนิกชนในพื้นที่และทั่วไป
2. เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัด ทั้งในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดิน รวมทั้งการใช้งานและเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่ดี
3. เพื่อให้เกิดความรู้สึกลงบ ศักดิ์สิทธิ์ น่าเลื่อมใสภายในวัด เหมาะสมที่จะเป็นวัดสำหรับพุทธศาสนิกชนมาทำบุญ ปฏิบัติธรรม
4. สามารถวางแผนการใช้พื้นที่ภายในอนาคตได้อย่างเป็นระบบระเบียบ โดยให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาต้นไม้ซึ่งเป็นต้นไม้ที่สำคัญภายในวัด

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์

1. ศึกษารูปแบบ องค์ประกอบของวัด ที่มีรูปแบบศิลปะอยุธยา เรื่องการวางผัง คติความเชื่อ รูปแบบ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปสู่การประยุกต์การออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ประเภทศาสนสถาน
2. ศึกษาการออกแบบรูปแบบ ที่ว่าง พื้นที่ การวางผังอาคาร และภูมิทัศน์ที่จะสามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกของความสงบ ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด
3. สามารถออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบผสมผสานกันระหว่างรูปแบบสถาปัตยกรรม หน้าที่ใช้สอยของสถาปัตยกรรมแบบประเพณีในปัจจุบัน ของอาคารที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา
4. ศึกษาเรื่องการปรับปรุงพื้นที่อาคาร ผัง รูปแบบอาคาร ระหว่างอาคารที่ขาดระเบียบในการวางผังที่มีอยู่เดิมให้มีความสัมพันธ์กับอาคารที่ก่อสร้างใหม่ในพื้นที่
5. ศึกษาและเลือกวัสดุ และโครงสร้างสำหรับอาคารประเภทวัด ที่เหมาะสมกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจ และราคาค่าก่อสร้าง

ขอบเขตของวิทยานิพนธ์

1. ออกแบบอาคารในส่วนพุทธาวาส ได้แก่
 - 1.1 อุโบสถ
 - 1.2 เจดีย์
 - 1.3 ระเบียงคด
 - 1.4 ศาลาราย
 - 1.5 ศาลาทิศ

2. ภูมิทัศน์ของสวนพุทธาวาส
3. วางผังบริเวณ ปรับปรุงเรื่องภูมิทัศน์ กำหนดตำแหน่งของอาคารที่จะมีการก่อสร้างภายในอนาคต เช่น อาคารในส่วนสังฆาวาส ได้แก่
 - 3.1 กุฏิสงฆ์
 - 3.2 หอกลอง
 - 3.3 หอระฆัง
4. ออกแบบพื้นที่ปฏิบัติธรรมสำหรับอุบาสก อุบาสิกา และพระสงฆ์
5. เสนอแนวทางการปรับปรุงรูปแบบอาคารเดิมที่มีการเก็บข้อมูลแล้วให้มีความสอดคล้องกับการใช้งานและสอดคล้องกับรูปแบบโดยรวม ได้แก่ ศาลาการเปรียญ ศาลาเอนกประสงค์ กลุ่มอาคารกุฏิสงฆ์ อาคารสำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรม รวมทั้งโรงครัว ห้องน้ำ

การดำเนินการ

1. การรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 เอกสาร จากหนังสือและเอกสารต่างๆ
 - 1.2 จัดระเบียบข้อมูล
2. วิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะรูปแบบ องค์ประกอบของวัด การวางผัง เป็นต้น
3. สรุปผลเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบ
4. ขั้นตอนออกแบบ
 - 4.1 วิเคราะห์ที่ตั้งโครงการและจัดความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยต่างๆ
 - 4.2 เริ่มออกแบบขั้นต้น โดยนำข้อมูลที่ได้ศึกษามาแล้วมาพิจารณา
 - 4.3 ทำแบบร่างและพัฒนาแบบ
 - 4.4 นำเสนองานขั้นสุดท้าย
 - 4.5 จัดทำเอกสารวิทยานิพนธ์

แหล่งข้อมูล

1. หนังสือ เอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง
2. เจ้าอาวาสสำนักสงฆ์ไทรย้อย
3. เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดหลักในการออกแบบ

ตามที่ได้เสนอไว้ในหัวข้อตอนสอบวิทยานิพนธ์ การออกแบบอาคารนอกจากจะมีรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบอยุธยาแล้ว ยังเป็นการออกแบบที่มุ่งเน้นพัฒนาไปในการก่อสร้างจริง และคำนึงถึงศึกษาและเลือกวัสดุ และโครงสร้างสำหรับอาคารประเภทวัดที่เหมาะสมกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจ การประหยัดพลังงานและราคาก่อสร้าง โดยเป็นวัดที่มีการออกแบบ ที่ว่าง พื้นที่ การวางผังอาคาร และภูมิทัศน์ที่จะสามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกของความสงบ ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด

แนวความคิดในการออกแบบวางผัง

การวางผังให้มีการใช้พื้นที่ว่างที่เหลือให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่เดิมที่ยังใช้งานอยู่ แต่ละพื้นที่มีความชัดเจนในการใช้งาน โดยการกำหนดการวางผังที่แสดงขอบเขตอย่างชัดเจน สามารถแสดงบทบาทและหน้าที่ของแต่ละพื้นที่นั้นโดยยังคงความสัมพันธ์เชื่อมต่อกันในแต่ละพื้นที่

การวางกลุ่มอาคารจึงยึดลักษณะของแต่ละพื้นที่ในการออกแบบวางผัง โดยแบ่งพื้นที่ดินของวัดออกเป็นสามส่วนคือ

ส่วนแรกด้านทิศตะวันออกของแปลงที่ดิน เป็นประตูทางเข้าด้านหน้า ติดกับถนนสายบางปะหัน มีชุมชนอยู่ที่ยังอยู่ระหว่างการก่อสร้าง จึงกำหนดให้เป็นส่วนของเขตพุทธาวาส ซึ่งประกอบด้วยพระอุโบสถ พระเจดีย์ โดยมีระเบียงคด ศาลาทิศ และศาลาราย

ส่วนที่สองเป็นพื้นที่ตรงกลางของที่ดิน ส่วนนี้เป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีการก่อสร้างใดๆทั้งสิ้น ยังคงมีต้นไม้เดิมอยู่บางส่วน จึงกำหนดให้พื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่เชื่อมต่อของเขตสังฆาวาส และเขตพุทธาวาส ดังนั้นพื้นที่ส่วนนี้จึงไม่เน้นการออกแบบที่เป็นอาคาร แต่เป็นส่วนของลานโล่งสำหรับการทำกิจกรรมกลางแจ้ง ได้แก่ ลานทราย การอบรมธรรมะ ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน และหอไตร โดยจัดให้มีพื้นที่สำหรับการปกกลดสำหรับผู้ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ที่ต้องการปลีกวิเวกโดยการฝึกเพียงลำพัง

ส่วนที่สามด้านทิศตะวันตกของแปลงที่ดิน มีทางเข้าด้านข้างที่ติดกับถนนสาธารณะ เป็นที่ตั้งของกลุ่มอาคารเดิม และเป็นอาคารที่มีการใช้งานในปัจจุบัน ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญซึ่งเป็นเสมือนอาคารเอนกประสงค์คือ เป็นทั้งหอฉัน ที่ทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ที่ประชุม ไหว้พระ และใช้เป็นที่พัก ห้องพัก อุบาสก-อุบาสิกา ห้องน้ำ พื้นที่จอดรถ การใช้งานหลักคือพระสงฆ์และฆราวาส ดังนั้นพื้นที่ส่วนนี้ จึงเหมาะกับการกำหนดให้เป็นส่วนของกลุ่มกุฏิสงฆ์ หอกลอง และหอรฆัง

แนวความคิดในการออกแบบในเขตพุทธาวาส

เขตพุทธาวาส ประกอบด้วยพระอุโบสถและพระเจดีย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของวัด การวางผังจึงยึดถือรูปแบบประเพณีเป็นสำคัญ การวางแนวอาคารจึงกำหนดให้มีแนวแกนในทางตะวันออกและตะวันตก

แนวแกนด้านตะวันออกเป็นพระอุโบสถ ที่หันหน้าออกไปทางด้านหน้าวัดซึ่งเป็นทิศตะวันออกซึ่งเป็นด้านทางเข้าหลักของวัด ส่วนแนวแกนด้านทิศตะวันตกเป็นพระเจดีย์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการออกแบบวัด เพราะเปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้า จึงเน้นความสำคัญ โดยมีศาลาทิศ ศาลาราย มีระเบียงคดเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตชัดเจน และทำให้ผังมีความสมบูรณ์ ส่วนด้านทิศเหนือและใต้ เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้ มีทางเดินที่เชื่อมต่อกับศาลารายและพื้นที่ลานธรรม โดยรูปแบบพระเจดีย์มาจากการศึกษารูปแบบพระเจดีย์สมัยอยุธยา โดยเลือกเป็นแบบเจดีย์แปดเหลี่ยมบนฐานสูง เนื่องจากรูปแบบที่เป็นเหลี่ยมมุมจะสร้างมิติที่เกิดจากแสงเงา นอกจากนั้นกระบวนการในการก่อสร้าง โครงสร้างเหลี่ยมจะง่ายต่อการก่อสร้าง และประหยัดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างได้มากกว่าโครงสร้างวงกลมหรือโค้งมน

การออกแบบกำหนดให้พระอุโบสถเป็นแบบจตุรมุข เพื่อเชื่อมต่อกับระเบียงคดและพระเจดีย์ โดยมีรูปแบบอยุธยา การออกแบบมีบันไดหลัก บันไดรอง และที่สำคัญมีทางลาดสำหรับคนชราตลอดจนผู้พิการที่สามารถใช้พระอุโบสถได้อย่างสะดวก รูปแบบของหน้าบันที่ไม่มีไชราหน้าจั่ว หรือการตกแต่งเน้นความเรียบเกลี้ยงเกลา เพื่อลดการเกิดปัญหาต่างๆที่จะต้องดูแลรักษาในระยะยาว เช่น ปัญหาจากนกทำรัง หรือขึ้น

แนวความคิดในการออกแบบในเขตสังฆาวาส

เขตสังฆาวาส ประกอบด้วยกุฏิ หอกลอง หอระฆัง เนื่องจากเป็นวัดที่เน้นการฝึกปฏิบัติ การออกแบบจึงเน้นความเรียบง่าย สันโดษ รูปแบบของกุฏิจึงเป็นแบบกุฏิ 1 หลังสำหรับพระสงฆ์ 1 รูป โดยมีพื้นที่จำวัด ห้องนอน และระเบียง ยกพื้นใต้ถุนเตี้ย ส่วนกุฏิเจ้าอาวาสนั้นจะเพิ่มระเบียงที่มีหลังคาคลุมสำหรับเป็นพื้นที่รับแขก หรืออุบาสก อุบาสิกา มาติดต่อ

หอกลองและหอระฆัง เป็นแบบชั้นเดียว ยกพื้นเตี้ยๆ เพื่อพระสงฆ์สามารถใช้งานได้สะดวกและไม่เกิดอุบัติเหตุได้

แนวความคิดในการออกแบบส่วนวิปัสสนากรรมฐาน

เป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างเขตสังฆาวาส และพุทธาวาส โดยมีลานกลางแจ้งอยู่ในแนวแกนหลักที่ตรงกับแนวแกนในผังของเขตพุทธาวาส แต่รูปแบบการใช้ลานในการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะลานจะเป็นสิ่งแสดงจุดเปลี่ยนการใช้งานในพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง การใช้พื้นที่โล่งที่มีลักษณะวงกลมจะสร้างความรู้สึกการรวมเข้าหากัน การโอบล้อม โดยใช้ต้นไม้ ที่ให้ร่มเงา และต้นไม้พุ่มเตี้ยในการกำหนดหรือแบ่งแยกพื้นที่หนึ่งจากอีกพื้นที่หนึ่ง

แนวความคิดในการปรับปรุงอาคารที่มีอยู่เดิม

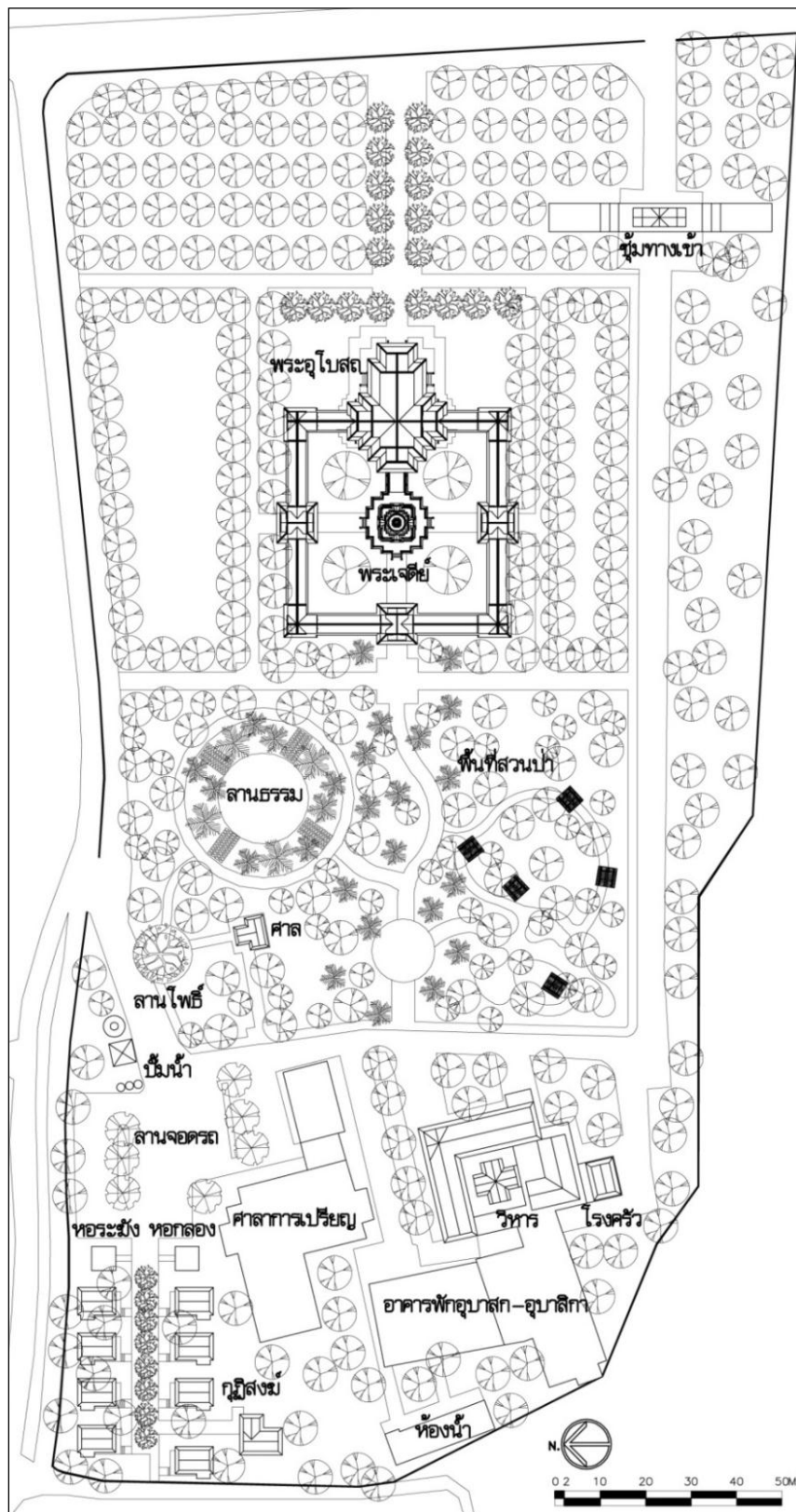
จากที่ได้นำเสนอเรื่องการปรับปรุงอาคารเดิมที่ไม่มีความเป็นระเบียบ มีการใช้พื้นที่ซ้อนทับกันระหว่างพระสงฆ์ และอุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนอาคารที่สร้างไม่เสร็จ จึงได้นำเสนอแนวความคิดในการปรับปรุง คือ

1. ย้ายห้องพักของพระสงฆ์ในอาคารที่เป็นที่พักของอุบาสิกาที่อยู่ชั้นสอง ให้อยู่ในกุฏิสงฆ์ที่สร้างใหม่
2. แยกที่พัก และห้องน้ำรวมในอาคาร ของอุบาสก อุบาสิกา
3. พื้นที่คาดฟ้าของอาคารที่ยังสร้างไม่เสร็จ ออกแบบเป็นสวนลอยฟ้าเพื่อใช้เป็นพื้นที่พักผ่อน หรือฝึกปฏิบัติธรรมกลุ่มย่อย หรือเดี่ยว เพื่อให้เกิดความกลมกลืนและมีทัศนียภาพที่สวยงาม เนื่องจากปัจจุบันมุมมองจากคาดฟ้าอาคารเอนกประสงค์จะเห็นความไม่เรียบร้อยบนคาดฟ้าของอาคารที่อยู่ต่ำกว่า

รายละเอียดงานสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 3 ทศนียภาพผังรวมงานออกแบบวัดป่าไทรย้อย

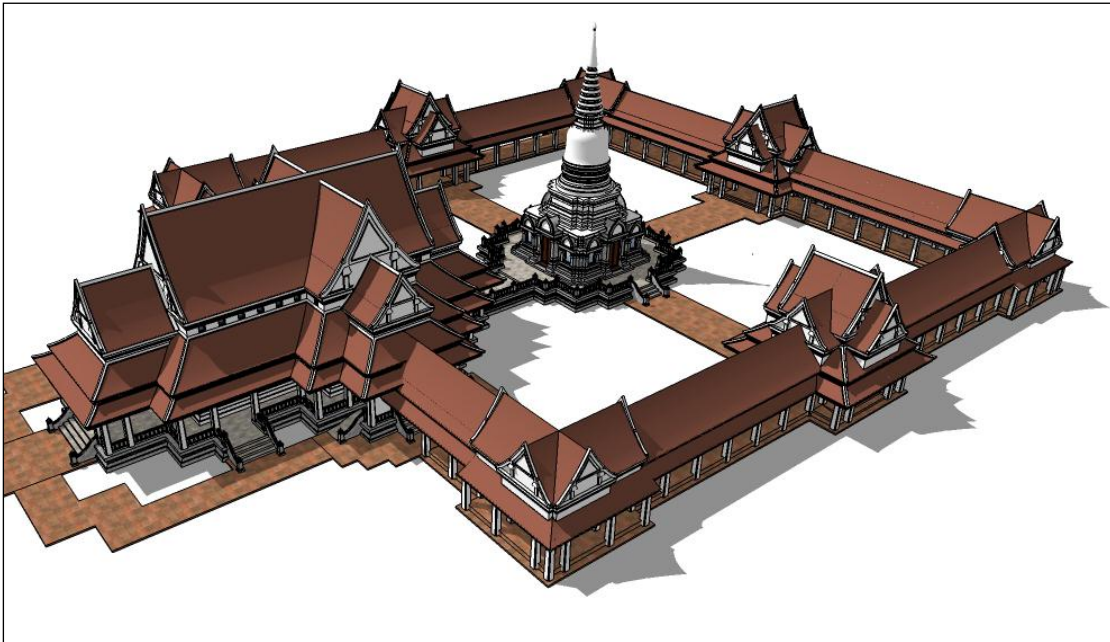
ภาพที่ 4 ผังรวมวัดไทรย้อย แบบพระอุโบสถ – พระเจดีย์

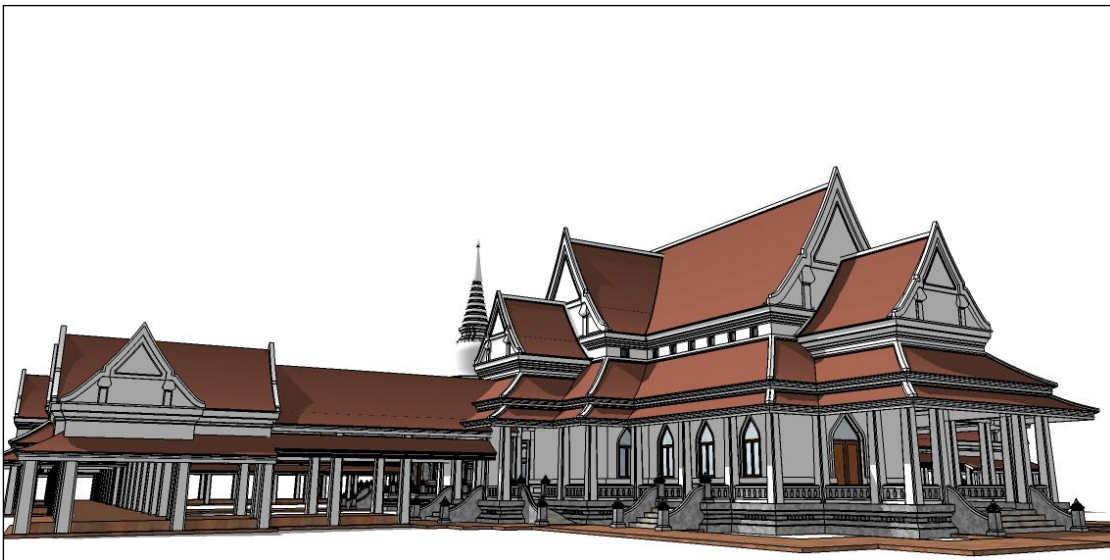
ภาพที่ 5 ทศนียภาพ ด้านหน้าพระอุโบสถ – พระเจดีย์

ภาพที่ 6 ภาพโมเดลจำลองพระอุโบสถ – พระเจดีย์

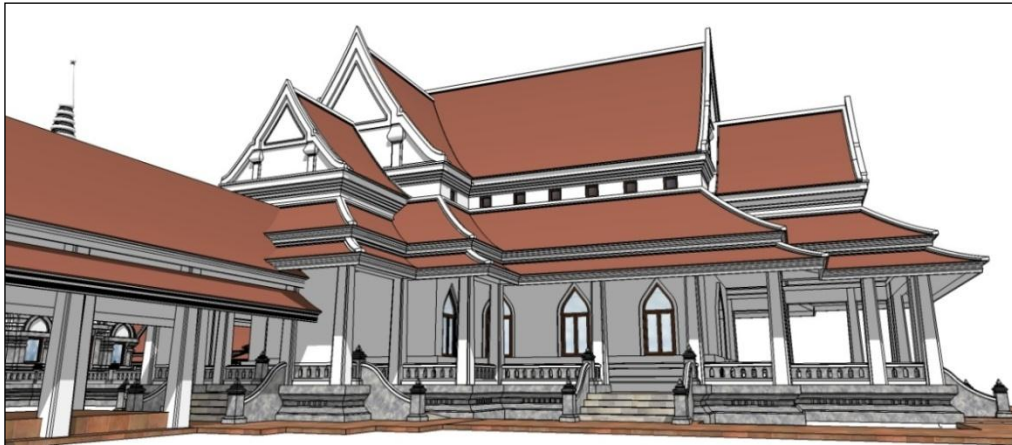
ภาพที่ 7 แบบทัศนียภาพ มุมมองด้านบนพระอุโบสถ – พระเจดีย์

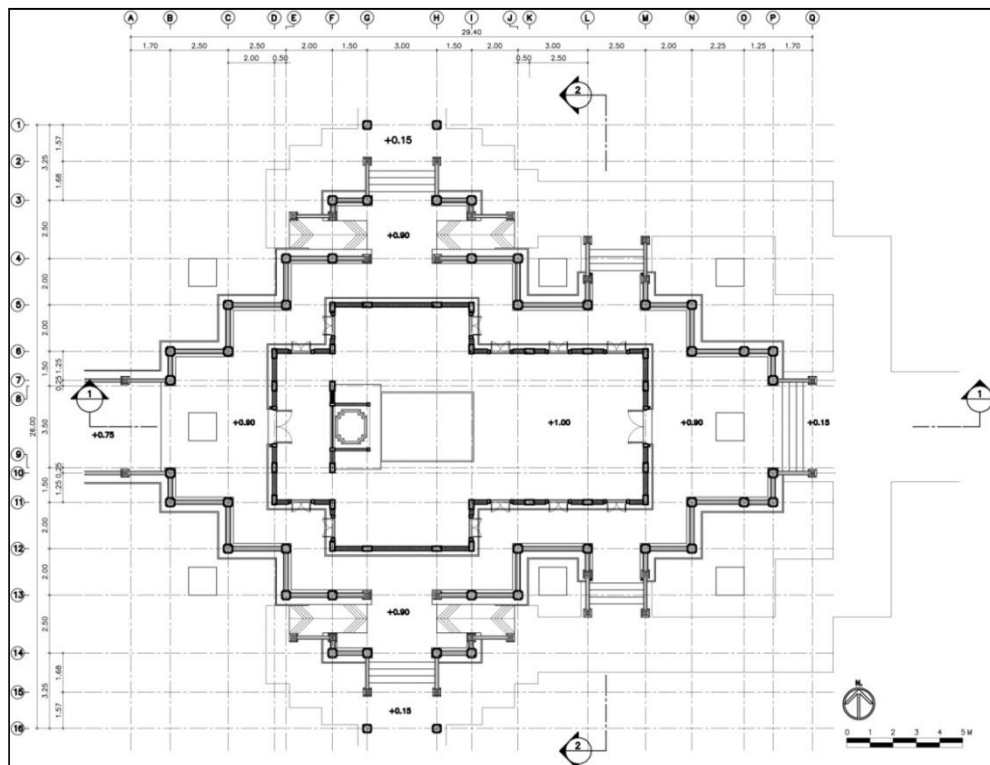
ภาพที่ 8 แบบทัศนียภาพ ด้านหน้าพระอุโบสถ – พระเจดีย์

แบบพระอุโบสถ

เป็นพระอุโบสถที่มีหลังคาทรงมูข ประกอบด้านมุขด้านหน้า มุขด้านหลังที่เป็นส่วนเชื่อมต่อกับพระเจดีย์ ส่วนมุขด้านข้างนั้นเป็นส่วนเชื่อมต่อกับระเบียงคด ภายในอาคารพระอุโบสถ ทำฝ้าเพดานสูง มีการยกคอสองและทำช่องแสง เพื่อเปิดรับแสงสว่างในเวลากลางวัน เพื่อช่วยในเรื่องการประหยัดค่าไฟฟ้า เป็นทางหนึ่งในการออกแบบที่ช่วยเรื่องการประหยัดพลังงาน นอกจากนี้ยังคำนึงถึงผู้พิการ จึงออกแบบให้มีทางลาดสำหรับผู้พิการด้วย

ภาพที่ 9 แบบทัศนียภาพพระอุโบสถ

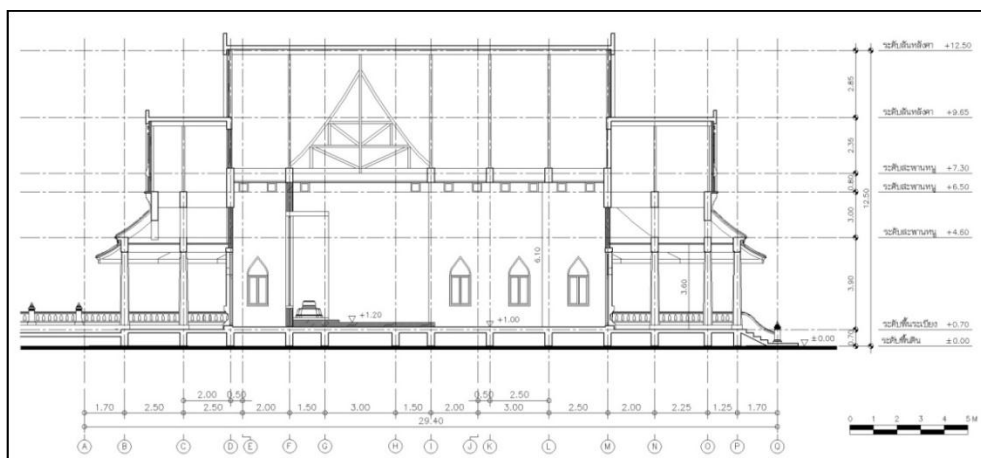
ภาพที่ 10 แบบสถาปัตยกรรม : ผังพื้นพระอุโบสถ

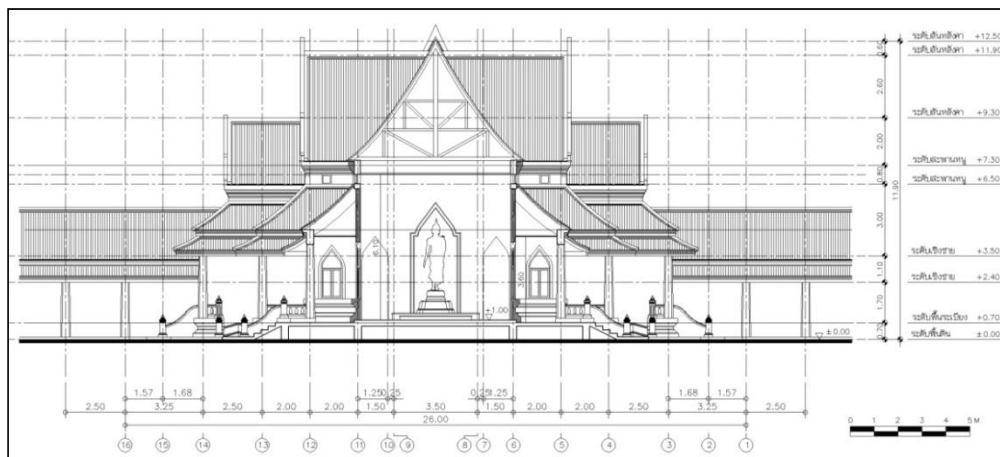
ภาพที่ 11 แบบสถาปัตยกรรม : รูปด้านพระอุโบสถ ด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 12 แบบสถาปัตยกรรม : รูปด้านพระอุโบสถ ด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 13 แบบสถาปัตยกรรม : รูปตัดพระอุโบสถ รูปตัด 1

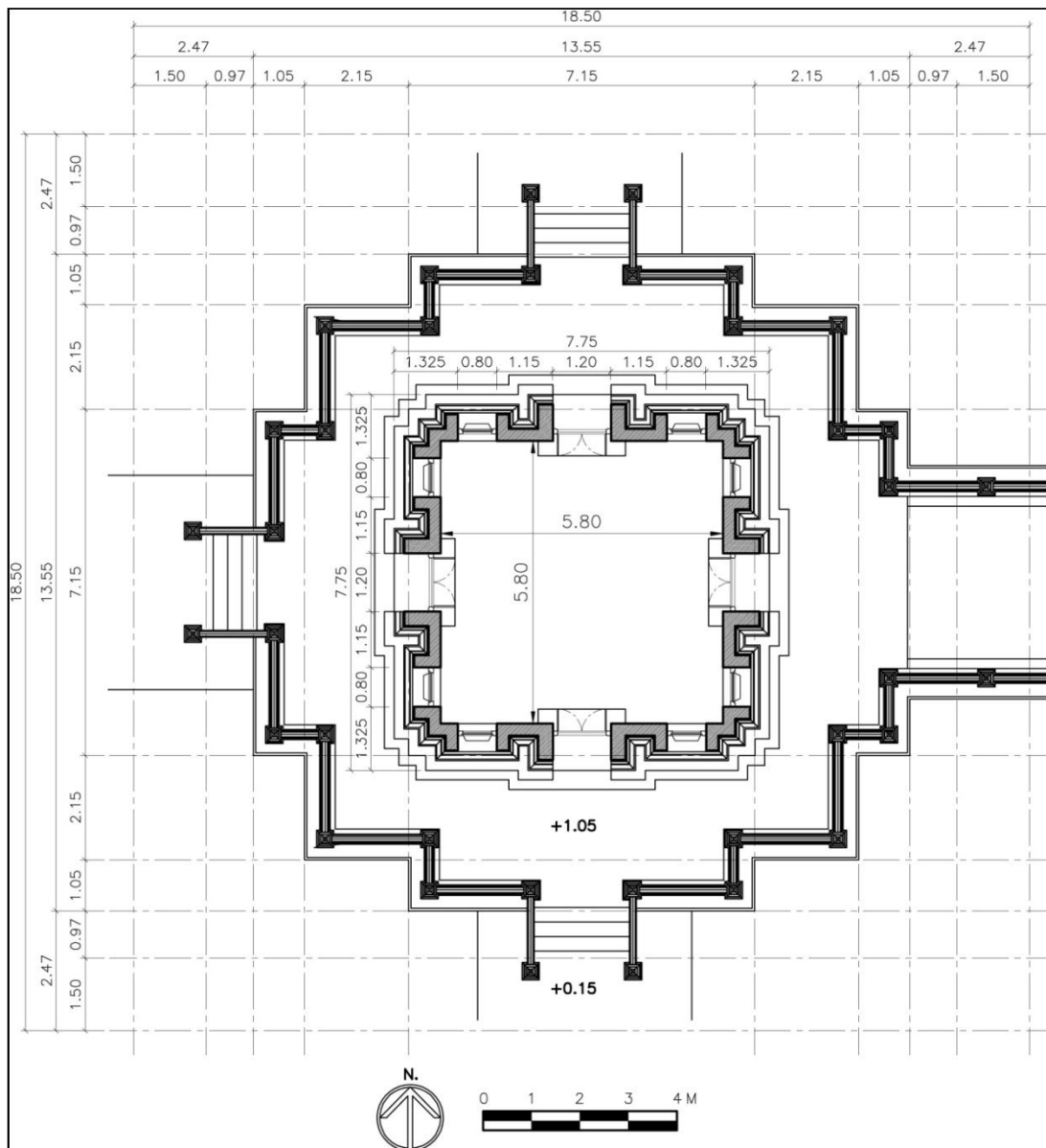
ภาพที่ 14 แบบสถาปัตยกรรม : รูปตัดพระอุโบสถ รูปตัด 2

แบบพระเจดีย์

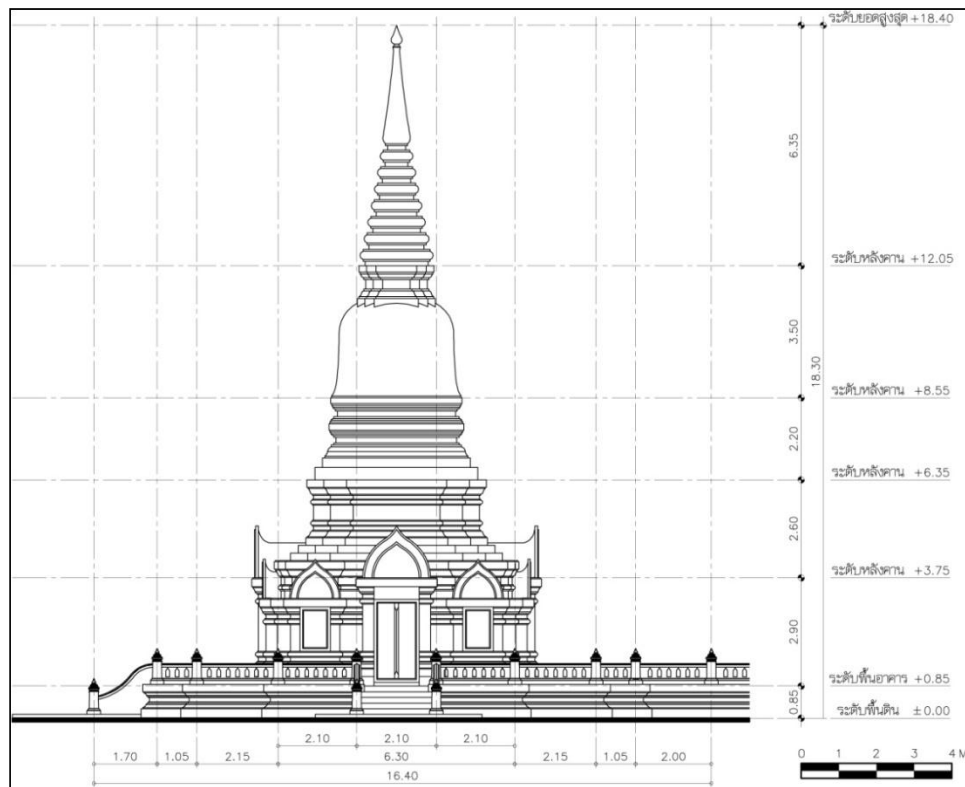
เป็นพระเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ บนฐานสูงภายในทำเป็นสวนพื้นที่เปิดโล่งเพื่อสำหรับการใช้งาน มีซุ้มประตูและซุ้มหน้าต่างทั้ง 4 ทิศ มีลานประทักษิณโดยรอบเชื่อมกับทางเดินด้านหลังพระอุโบสถ ลานประทักษิณมีบันไดสามด้าน คือ ด้านทิศเหนือ ทิศใต้ และด้านทิศตะวันตก มีทางเดินเชื่อมต่อไปยังศาลารายทั้ง 3 ด้าน

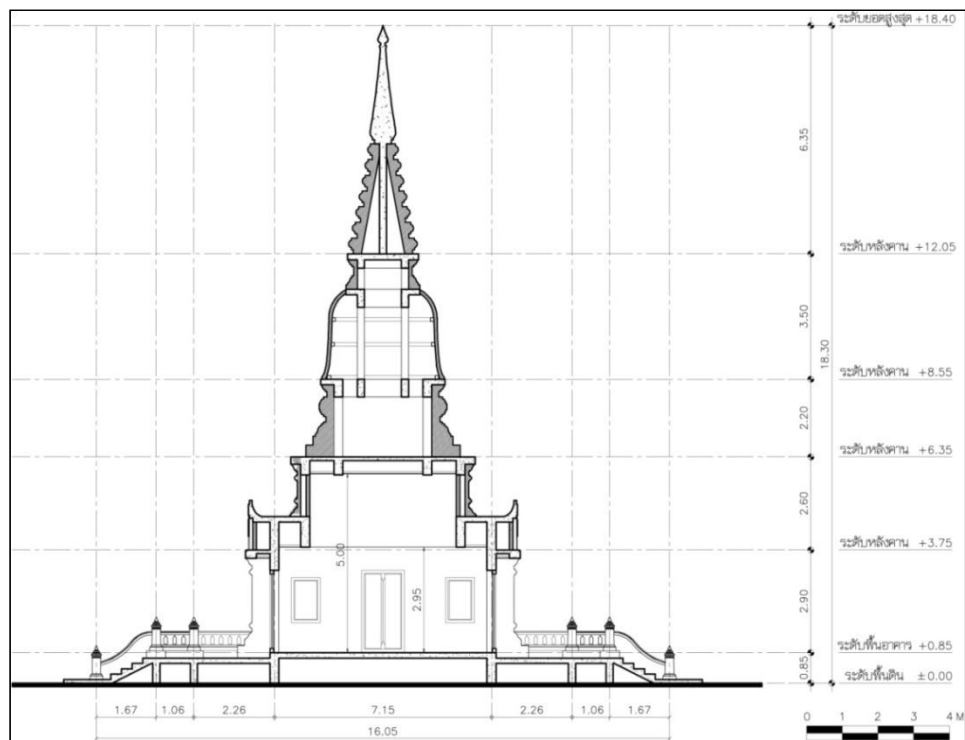
ภาพที่ 15 แบบทัศนียภาพพระเจดีย์

ภาพที่ 16 แบบสถาปัตยกรรม : ผังพื้นพระเจดีย์

ภาพที่ 17 แบบสถาปัตยกรรม : รูปด้านพระเจดีย์

ภาพที่ 18 แบบสถาปัตยกรรม : รูปตัดพระเจดีย์

แบบลานธรรม

ภาพที่ 19 ทศนียภาพลานธรรม

ลานธรรมแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วนคือ ด้านทิศใต้เป็นพื้นที่ปศุกิจเวก เป็นพื้นที่เหมือนสวนป่า สำหรับการฝึกวิปัสสนา มีซุ้มสำหรับนั่งพัก รูปแบบทางเดินเป็นเส้นทางอิสระ ไม่มีรูปแบบ เพื่อให้รู้สึกถึงการปลดปล่อยและผ่อนคลาย

ส่วนด้านทิศเหนือ เป็นพื้นที่ลานธรรม โดยพื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับลานโพธิ์ซึ่งเป็นต้นโพธิ์เก่าแก่ และศาลปู่เชียว ซึ่งการออกแบบจะให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีอยู่เดิม

รูปแบบของลานธรรมจะเป็นลานวงกลม มีลานทรายล้อมรอบ และมีทางเดินเท้าอยู่รอบนอกสุดโดยมีทางเชื่อมระหว่างวงในและนอกสุดด้วยแผ่นหินปูทางเดิน ทั้งสิ่งก่อสร้างและต้นไม้ โดยมีการออกแบบการปลูกต้นไม้ใหม่เข้าไป ได้แก่ ต้นตาล ละต้นมะพร้าวในบางจุด เพื่อเพิ่มรูปแบบของต้นไม้ในแนวตั้งให้พื้นที่มีความน่าสนใจ มากยิ่งขึ้น

บริเวณอาคารเดิมที่ออกแบบปรับปรุง

ภาพที่ 20 ทศนียภาพเขตสังฆาวาสและบริเวณอาคารเดิมที่ออกแบบปรับปรุง

กลุ่มอาคารเดิมจะประกอบด้วย อาคารเอนกประสงค์ โรงครัว และศาลาการเปรียญ ในส่วนนี้มีพื้นที่ก่อสร้างที่ถูกปล่อยเป็นเพียงดาดฟ้าโล่งๆ จึงออกแบบให้มีการใช้งานพื้นที่ให้เพื่อประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมมากขึ้น โดยปรับปรุงเป็นที่นั่งพักและสวนบนดาดฟ้า เพื่อสำหรับการฝึกและนั่งวิปัสสนา หรือกิจกรรมทางธรรมะอื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ นอกจากนี้ยังเพิ่มมุมมองพื้นที่สีเขียวเมื่อไปอยู่บนดาดฟ้าชั้นสูงที่สุดของอาคาร ศาลาการเปรียญ

ส่วนพื้นที่ด้านหลังออกแบบเป็นส่วนของลานจอดรถ หอระฆัง หอกลอง และกุฏิพระสงฆ์ เพื่อความเป็นสัดส่วนและสะดวกต่อการใช้งาน โดยเน้นการใช้ต้นไม้เพิ่มร่มเงาให้แก่อาคารและทางเดิน

บทสรุป

การสร้างวัดในปัจจุบัน หากขาดการออกแบบที่ดี รวมทั้งมองข้ามถึงเรื่องของการประหยัด การวางแผนการใช้พื้นที่ในอนาคต การดูแลรักษาในระยะยาว ก็จะทำให้ผังของวัดนั้นๆ ขาดความเหมาะสมสอดคล้องกับการใช้งาน รวมทั้งความเป็นระเบียบเรียบร้อย

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงนอกเหนือจากรูปแบบที่มองดูสวยงาม การดูแลรักษาในระยะยาวในการใช้งานก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงไม่ได้ ดังนั้นการเลือกรูปแบบของรายละเอียดที่ดูเรียบง่าย ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้งานสถาปัตยกรรมที่ออกแบบนั้น อยู่คงทนถาวร และง่ายต่อการทำนุบำรุงรักษา และที่สำคัญที่มองข้ามไม่ได้ก็คือเรื่องของการประหยัดพลังงาน

วัดป่าไทร้อย้อย จึงเป็นวัดที่มีการออกแบบที่คำนึงถึงเรื่องของการใช้งาน การประหยัดพลังงาน รวมทั้งการใช้รูปแบบร่วมสมัย ที่มีการลดทอนรายละเอียดของเครื่องตกแต่งเหมือนกับวัดไทยอื่นๆ ให้มีความเรียบง่ายเหมาะสมและสะดวกในการก่อสร้างจริง และที่สำคัญยังดูแลรักษาได้ง่ายในระยะยาว แต่ยังคงรูปแบบหลักๆ ของแนวความคิดในการวางผังตามคติการออกแบบวัดในอดีตมาโดยไม่ทิ้งเสียทั้งหมด

อ้างอิง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ประวัติจังหวัด [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 24 มิถุนายน 2551. เข้าถึงได้จาก

<http://ayutthaya.aru.ac.th/city>

อำเภอบางปะหัน. ประวัติความเป็นมา [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 19 มิถุนายน 2551. เข้าถึงได้จาก

<http://intranet.mculture.go.th/ayutthaya/bangpahun.html#%BB%C3%D0%AA%D2%A1%C3>